

Keywords: *General Speech Underdevelopment of the Level III, special group for children with speech impairments, educator, speech development, correctional-speech therapywork, vocabulary, grammar, coherent speech, older preschoolers.*

DOI <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-158.2024.16>

УДК 378.091.33-027.22:373.3.091.321(045)

Толмачова І. М., Потапова Н. В.

ПРАКТИКА “ПЕРШІ ДНІ ДИТИНИ У ЗЗСО” ЯК СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ

Актуальність статті зумовлена важливістю розв’язання протиріччя між необхідністю здійснювати практичну підготовку майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасних викликів та відсутністю належного організаційного та змістового забезпечення даного напрямку діяльності у педагогічних ЗВО.

У статті узагальнено досвід організації та проведення практики “Перші дні дитини у ЗЗСО” зі здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 Початкова освіта у Комунальному закладі “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради через детальний опис перебігу практики в ході організаційного, практичного та підсумкового етапів роботи.

Представлено результати анкетування майбутніх фахівців після його проведення. У ході анкетування з’ясовано, що ефективність адаптації першокласників до шкільного навчання залежить від багатьох факторів – психологічних, методичних, дидактичних, соціальних тощо. Студенти продемонстрували вміння аналізувати психологічний стан і рівень підготовки дітей до школи, виокремлювати професійно значущі знання, вміння та якості, необхідні для успішної адаптації та навчання першокласників, бачити суперечності, труднощі сучасного освітнього процесу та знаходити шляхи їх подолання.

Авторами відстежено взаємозалежність організаційної та змістової складових навчальної практики, підкреслено зв’язок практики “Перші дні дитини в ЗЗСО” з іншими освітніми компонентами, з освітньою програмою спеціальності “Початкова освіта”.

Запропоновано завдання, які доречно додати до змісту відповідного силабуса й запропонувати майбутнім учителям за результатами зворотного зв’язку в наступному навчальному році.

Ключові слова: *заклад вищої освіти, бакалаврський рівень, практична підготовка, практика “Перші дні дитини у ЗЗСО”, учитель початкових класів, етапи навчальної практики, педагогічні спостереження, анкетування.*

Завдання формування професійної компетентності майбутніх учителів початкових класів відноситься до найактуальніших, адже сьогодні, в умовах реформування вітчизняної системи освіти та через воєнний стан важливо забезпечити якісну підготовку майбутніх фахівців із огляду на зміну освітніх орієнтирів та формату освітнього процесу. Саме з початкової ланки загальної середньої освіти має закладатися фундамент якісного навчання і виховання молодших школярів. В свою чергу, практика “Перші дні дитини в ЗЗСО” дозволяє майбутнім учителям максимально долучитися до освітнього

простору Нової української школи та взяти участь в процесі адаптації першокласників до шкільного життя.

Проблематика практичної підготовки майбутніх учителів початкових класів стала предметом дослідницької уваги багатьох вчених і науковців, зокрема О. Комар, Т. Бабко, М. Кірик, О. Трипольської, Н. Теличко тощо. У вивченні цієї проблеми також доречно звертатися до передового досвіду педагогів-практиків (наприклад, І. Дунець, К. Руцька), які постійно працюють над підвищенням якості та ефективності освітнього процесу, досліджують інноваційні інструменти, форми і методи роботи з молодшими школярами.

Т. Калюжна зазначає, що “Метою педагогічної практики є підвищення рівня та якості підготовки вчителя, яка дає майбутньому вчителю дві можливості: адаптуватися до навчального середовища, в якому він займає активну позицію та у співпраці з учителями і учнями максимально розкриє свої професійні здібності; створити умови переходу від навчально-пізнавальної до самостійної майбутньої професійної діяльності” [1].

Погоджуємося з думкою О. Коржук: “У педагогічних закладах освіти практика завжди має довготривалий та неперервний характер, що забезпечує фундамент для оволодіння новими педагогічними знаннями, вміннями та навичками; практичного засвоєння майбутніми фахівцями закономірностей і принципів педагогічної діяльності; формування професійних умінь і переконань. Саме у процесі неперервної діяльної і довготривалої практики виявляються суперечності між наявним і необхідним запасом знань, що виступає рушійним чинником безперервної самоосвіти” [3].

В сучасних розвідках охарактеризовано тенденції сучасної професійно-педагогічної освіти, що відслідковуються і в ході практичної підготовки майбутніх учителів, як її складової (В. Андрущенко, В. Кремень, Г. Пономарьова та ін.). Певні з цих тенденцій розглядаємо як виклики, які необхідно врахувати в освітньому процесі ЗВО, а саме: інтеграція України в європейський освітній простір, забезпечення особистісної складової у ході професійної підготовки, цифровізація, організація вищої освіти в умовах воєнного стану, дистанційне навчання.

До суперечностей, що потребують аналізу та вирішення, відносимо протиріччя між необхідністю здійснювати практичну підготовку майбутніх учителів початкових класів в умовах сучасних викликів та відсутністю належного організаційного та змістового забезпечення даного напрямку у педагогічних ЗВО.

Мета статті: узагальнити досвід організації та проведення практики “Перші дні дитини у ЗЗСО” зі здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти; представити результати анкетування майбутніх фахівців після її проведення.

Освітній компонент “Практика “Перші дні дитини в ЗЗСО” є складовою освітньої програми підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 013 Початкова освіта та логічним продовженням попередніх видів практичної підготовки у

Комунальному закладі “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради.

Відповідно до освітньої програми даний освітній компонент реалізується на четвертому році навчання в сьомому семестрі. На нього відведено 3 кредити (90 год.). Зокрема, на денній формі навчання заплановано 60 годин, відведених на практичну діяльність здобувачів вищої освіти, що включає спостереження за роботою вчителя, обговорення та аналіз отриманого досвіду, індивідуальні та групові консультації з викладачами-методистами тощо. Згідно з навчальним планом, на самостійну роботу студентів відведено 30 годин, що передбачає заповнення щоденника спостережень, роботу з документацією тощо. Бази практики – заклади загальної середньої освіти м. Харкова. Форма підсумкового контролю – залік. У 2024-2025 навчальному році практику “Перші дні дитини у ЗЗСО” проведено у дистанційній формі на платформі Zoom.

В іншій науковій розвідці нами описано досвід організації та проведення практики “Пробні заняття у ЗВО” зі здобувачами вищої освіти другого (магістерського) рівня, спеціальність 011 Освітні, педагогічні науки. Відзначимо, що, враховуючи основні тенденції сучасної професійно-педагогічної освіти та зростаючі вимоги до практичної підготовки майбутніх педагогів, кожен вид практики, незалежно від рівня здобуття освіти, трактуємо “як площину професійно-особистісного самовизначення студентів, в якій актуалізується їхній суб’єктний потенціал, формуються та набувають нових якісних ознак всі складові професійної компетентності” [6]. Саме такий підхід виступив своєрідним підґрунтям для визначення структурних елементів даного освітнього компонента (мети, завдань, активностей, що підлягають оцінюванню тощо).

Мета освітнього компонента: ознайомлення здобувачів вищої освіти зі своєрідністю організації освітнього процесу у перші два тижні перебування учнів у школі; забезпечення готовності студентів до здійснення педагогічної діяльності на посаді вчителя відповідно до сучасних вимог.

Комплекс результатів навчання (інтегральна компетентність, загальні компетентності, спеціальні компетентності, результати навчання) за даним освітнім компонентом повністю відповідає освітній програмі [4].

Враховуючи логіку освітнього процесу, практику “Перші дні дитини у ЗЗСО” було представлено через 3 етапи: організаційний (4 год.), практичний (80 год.), підсумковий (6 год.).

В ході розробки змісту даної практики нами було взято до уваги всі результати навчання з даного освітнього компонента відповідно до освітньої програми та враховано його зв’язки з іншими освітніми компонентами, які відображено у структурно-логічній схемі реалізації освітньої програми.

Крім того, нами було проаналізовано текст Професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста) [5].

Об'єкт аналізу: відображення суті та специфіки трудових дій вчителя, спрямованих на забезпечення успішної адаптації молодших школярів на початку їхнього навчання. В результаті аналізу зафіксовано відсутність опису відповідних трудових дій. Проте, нами виділено характеристики дій вчителя початкових класів, які, на нашу думку, можна вважати проявами їхньої професійної компетентності в означеній площині.

До них відносимо трудові дії:

A3.2.U1. Добирати електронні (цифрові) освітні ресурси, оцінювати їх ефективність для досягнення навчальних цілей відповідно до умов навчання, вікових особливостей, рівня підготовки та потреб учнів.

A3.3.U1. Використовувати безпечне освітнє електронне (цифрове) освітнє середовище для організації та управління освітнім процесом (зокрема під час дистанційного навчання), організації групової взаємодії, зворотного зв'язку, спільного створення електронних (цифрових) освітніх ресурсів.

B1.1.U1. Планувати і здійснювати освітній процес з урахуванням вікових та інших особливостей учнів (їх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду).

B1.4.U1. Використовувати стратегії, що заохочують учнів до ефективної взаємодії.

B3.1.U1. Застосовувати механізми реалізації суб'єкт-суб'єктних відносин між учителем і учнем [5].

Відтак, представлені дії ми теж брали до уваги при розробці змісту практики "Перші дні дитини в ЗЗСО", зокрема, у якості об'єктів спостережень для майбутніх учителів.

У табл. 1 представлено зміст освітнього компонента (на прикладі денної форми навчання).

Таблиця 1

*Характеристика змісту освітнього компонента
"Практика "Перші дні дитини в ЗЗСО"*

Зміст роботи	Форма роботи	Завдання для самостійної роботи
<i>Організаційний етап (4 год.)</i>		
Настановча конференція	Практ. зан. 2 год.	1. Ознайомлення з силабусом практики (мета, завдання, програмові результати, критерії оцінювання тощо), зразками звітної документації, графіком роботи тощо. 2. Інструктаж із техніки безпеки.
Самостійна робота здобувача	Сам. роб. 2 год.	1. Опрацювання методичних матеріалів щодо організації і проходження практики. 2. Ознайомлення з нормативно-правовим та матеріальним забезпеченням освітнього процесу у першому класі відповідно до вимог Нової української школи. 3. Опрацювання нормативних документів щодо особливостей організації освітнього процесу у 2024-2025 навчальному році.

Зміст роботи	Форма роботи	Завдання для самостійної роботи
<i>Практичний етап (80 год.)</i>		
Самостійна робота здобувача	Сам. роб. 2 год.	1. Ознайомлення із сайтом ЗЗСО та блогом учителя початкових класів (за наявності). 2. Ознайомлення з плануванням роботи вчителя в перші два навчальні тижні, з учнями класу.
Спостереження	Практ. зан. 56 год.	1. Участь у спостереженнях. 2. Заповнення “Щоденника спостережень” (проведення свята Дня знань та першого уроку, спілкування вчителя з батьками та учнями). 3. Заповнення “Щоденника спостережень” (за розкладом уроків). 4. Обговорення результатів спостережень із викладачем-керівником практики.
Самостійна робота здобувача	Сам. роб. 22 год.	1. Добір та підготовка мультимедійних презентацій та інших засобів навчання для унаочнення перших уроків. 2. Добір матеріалів для розробок ранкових зустрічей. 3. Добір матеріалів із руханками та рухливими іграми для першого класу. 4. Надання допомоги вчителю в організації навчальної та позакласної роботи з першокласниками та їхніми батьками. 5. Організація дозвілля учнів під час перерв. 6. Підготовка повідомлення (на вибір): “Нормативно-правове забезпечення освітнього процесу відповідно до вимог Нової української школи”; “Створення безпечного освітнього середовища”; “Адаптаційно-ігровий цикл початкової освіти”; “Забезпечення математичної галузі в перші тижні навчання”; “Забезпечення мовно-літературної галузі в перші тижні навчання”; “Особливості онлайн-навчання у перші дні дитини у ЗЗСО”; “Психофізіологічні особливості першокласників та їх урахування вчителем в освітньому процесі”; “Партнерська взаємодія як чинник ефективності професійної діяльності вчителя”; “Збереження та зміцнення ментального здоров'я першокласників”. 7. Оформлення звітної документації.
<i>Підсумковий етап (6 год.)</i>		
Самостійна робота здобувача.	Сам. роб. 4 год.	1. Самоаналіз виконання завдань практики. 2. Представлення звітної документації викладачу-керівнику практики. 3. Підготовка усного захисту результатів практики на підсумковій конференції.
Підсумкова конференція (залік).	Практ. зан. 2 год.	1. Усний захист звітів та презентація матеріалів здобувачів вищої освіти.

Здобувачам було запропоновано систематично здійснювати педагогічні спостереження за такими напрямками: загальні засади педагогіки та методики виховання; методика навчання математичної галузі у початковій школі; методика навчання мовно-літературної галузі у початковій школі; методика навчання природничої, громадянської та історичної, соціальної та здоров'язбережувальної освітніх галузей в початковій школі.

Наведемо для прикладу питання для спостереження із “Загальних засад педагогіки та методики виховання”:

– нормативно-правове та матеріальне забезпечення освітнього процесу

відповідно до вимог Нової української школи;

- створення безпечного освітнього середовища;
- врахування вчителем вікових та інших особливостей учнів (їх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей і досвіду);
- зміст і методика проведення свята “День знань” та першого уроку;
- методи і форми роботи з ознайомлення учнів із ЗЗСО, класом, правилами поведінки на уроці та в позаурочний час (в умовах дистанційного навчання);
- методи ознайомлення вчителя з рівнем предметної підготовки учнів до навчання;
- методи і форми роботи вчителя зі створення класної спільноти;
- зміст національно-патріотичного, морального, естетичного, фізичного та трудового виховання першокласників у перші дні навчання;
- методи та форми національно-патріотичного, морального, естетичного, фізичного та трудового виховання здобувачів у перші дні навчання;
- робота вчителя з батьками учнів або особами, що їх замінюють, в перші дні навчання;
- адаптація учнів до ЗЗСО засобами дистанційного навчання;
- підтримка та зміцнення ментального здоров’я першокласників;
- особливості здійснення педагогом індивідуального підходу;
- забезпечення в освітньому процесі принципів педагогічної етики;
- дії учителя у конфліктній ситуації (у разі виникнення).

В ході консультацій зі студентами було детально обговорено вимоги до педагогічного спостереження, наголошено на важливості дотримання умов його ефективності.

Вважаємо, що виконання майбутніми фахівцями запропонованої системи завдань для самостійної роботи в межах кожного етапу педагогічної практики мотивує їх до усвідомленого здійснення педагогічної діяльності, сприяє подальшому формуванню у них професійної компетентності та комплексу м’яких навичок.

Активності, що підлягають оцінюванню:

1. Щоденник спостережень.
2. Розробки ранкових зустрічей.
3. Збірка руханок та рухливих ігор на перервах.
4. Методичне портфоліо.
5. Звіт із проходження практики.

Важливою частиною нашої розвідки було проведення анкетування серед студентів, що є дієвим засобом зворотного зв’язку в ході практичної підготовки. В анкетуванні взяли участь 25 здобувачок першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 Освіта/Педагогіка спеціальність 013 Початкова освіта КЗ “ХГПА”.

До завдань анкетування було віднесено наступні: виявити рівень задоволеності здобувачів щодо забезпечення даного виду практики;

зафіксувати професійні вміння та навички, що є першочергово важливими для успішної адаптації першокласників до шкільного навчання; простежити труднощі та протиріччя, що ускладнюють процес адаптації першокласників до школи, та шляхи їх подолання. Також серед завдань анкетування – визначення специфіки адаптації першокласників до навчання в умовах нинішньої ситуації в Україні – під час воєнного стану, з урахуванням дистанційного формату навчання у м. Харків тощо.

Аналіз анкет доводить, що майбутні вчителі виявили високий рівень професійної рефлексії, вміння аналізувати роботу вчителя в різних напрямках, досліджувати психологічний та емоційний стан учнів, оцінювати ефективність перших проведених занять і особливості спілкування вчителя з першокласниками. Детальні результати анкетування представлено нижче.

Переважна більшість майбутніх учителів початкових класів (96 %) зазначила, що даний вид практики значно сприяє їхньому професійному зростанню, зокрема з позиції поглиблення та конкретизації умінь розуміти першокласників, їхні потреби, забезпечувати підходи до роботи з ними.

Аналізуючи специфіку адаптації першокласників до школи в умовах сучасних викликів, практиканти зазначили багато факторів, які впливають на процес адаптації як з позитивного, так і з негативного боків. У відповідях зафіксовано, що першокласники стикаються з новим середовищем, новим режимом дня, величезною кількістю інформації; збільшується інтенсивність спілкування, що зумовлює розвиток соціальних навичок. Особливе місце студенти відводять цифровим технологіям і гаджетам, оцінюючи їх як з позитивного, так і з негативного боку.

Для полегшення процесу адаптації першокласників, на думку студентів, необхідно: використовувати сучасні методики, інтерактивні, ігрові форми навчання, що сприятиме формуванню мотивації в учнів, підтримці інтересу до процесу пізнання. Також важливу роль майбутні вчителі відводять забезпеченню психологічної підтримки дітей.

Якщо узагальнити фактори, що, на думку практикантів, сприяють ефективній адаптації першокласників до процесу навчання, доречно об'єднати їх у три групи:

1. Психологічні аспекти: підтримка позитивного психологічного клімату в класі, демонстрація вчителем віри в успіх кожної дитини, підтримка позитивних емоцій під час навчання; розвиток самостійності в учнів, заохочення їх до розуміння свого емоційного стану та саморегуляції.

2. Дидактичні аспекти: використання ігрових, інтерактивних форм для вивчення нового матеріалу, доцільне застосування мультимедійних технологій і гаджетів для навчання, поступове підвищення навчального навантаження, забезпечення формувального оцінювання.

3. Організаційні аспекти: співпраця вчителя з батьками, залучення їх до освітнього процесу; поступове введення нових вимог для полегшення адаптації, постійна рефлексія і зворотний зв'язок, використання символічних ритуалів і традицій у класі; використання організаційних можливостей певних навчальних платформ.

Матеріали проведеного анкетування дозволяють виокремити та конкретизувати комплекс професійних знань та вмінь, якими, на думку здобувачів, необхідно володіти сучасному вчителю для успішної організації адаптації першокласників. Виходячи з результатів анкетування, ми виокремили наступні варіанти відповідей:

– знання з психології, конфліктології, вміння враховувати індивідуальні особливості (характер, темперамент тощо) – 68 % (17 осіб);

– володіння інноваційними методами, цифровими інструментами навчання – 72 % (18 осіб);

– розвинені вміння комунікації та співпраці для побудови продуктивних стосунків з дітьми та їхніми батьками – 88 % (22 особи);

– уміння створити позитивне, безпечне та сприятливе середовище для навчання, виховання та соціалізації дітей, здатність підтримувати емоційний стан учнів – 84 % (21 особа);

– уміння та навички рефлексії й самооцінки – 56 % (14 осіб);

– методичні знання і вміння (знання методик викладання, креативність їх застосування, вміння зрозуміло викладати матеріал учням, вміння створювати та адаптувати навчальні матеріали для різних типів учнів) – 76 % (19 осіб);

– знання принципів інклюзивної освіти, вміння працювати з дітьми з особливими освітніми потребами – 40 % (10 осіб);

– самоорганізація та тайм-менеджмент, постійне самовдосконалення – 48 % (12 осіб).

Результати цього блоку опитування у відсотковому відношенні подано на рис. 1.

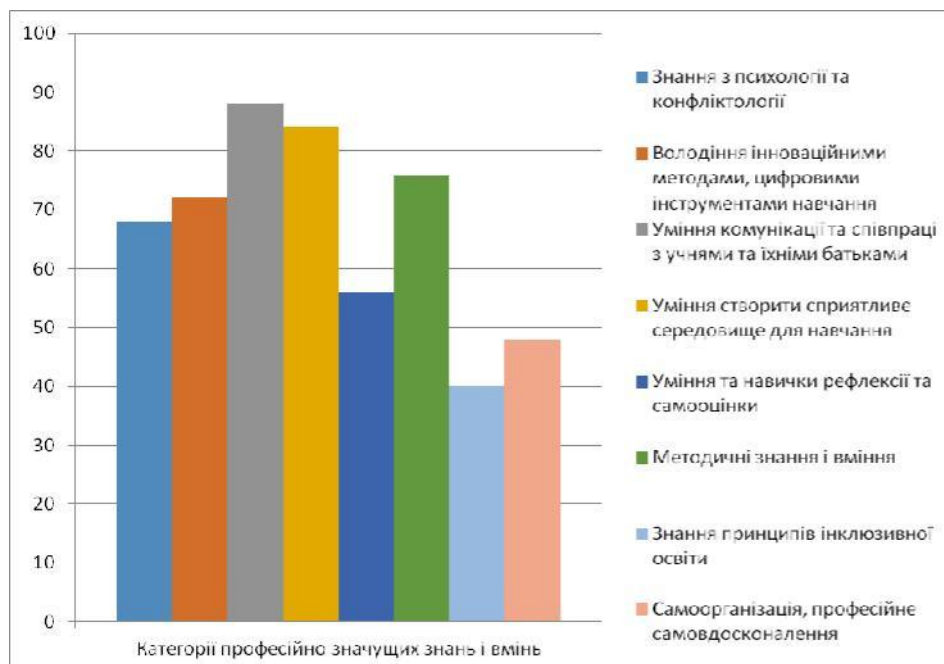

Рис. 1. Професійні знання та вміння, якими необхідно оволодіти для успішної організації адаптації першокласників (результати анкетування)

Важливо звернути увагу на питання, які виникали у студентів під час практики. Вони стосуються різних аспектів освітнього процесу, які, на думку здобувачів вищої освіти, мають певні суперечності або не враховуються в повній мірі у ЗЗСО з огляду на сьогодишню ситуацію в країні та можливості вітчизняної освітньої системи. Приклади запитань, які змусили замислитися майбутніх учителів початкових класів, наведено нижче:

1. Як визначити, що дитина успішно адаптувалась до школи?
2. Як вчасно виявити ознаки підвищеної тривожності, стресу або страхів у першокласників і які методи найкраще працюють для емоційної підтримки?
3. Які фактори впливають на формування мотивації до навчання у сучасних першокласників?
4. Як мотивувати дітей, які швидко втрачають інтерес до виконання завдання?
5. Як виявляти індивідуальні потреби дитини в перший тиждень навчання?
6. Як розпізнавати проблеми у взаємодії між дітьми в колективі (соціальна ізоляція, труднощі в спілкуванні) та як краще допомагати дітям налагоджувати дружні стосунки?
7. Як ефективно використовувати цифрові технології для адаптації першокласників без перевантаження їх інформацією та залежністю від гаджетів?
8. Як правильно забезпечити перехід від гри до навчальної діяльності в ході дистанційного навчання?
9. Як ефективно справлятися з емоційною нестабільністю першокласників?
10. Як в перші два тижні забезпечити рівні умови для дітей з різними фізичними, емоційними та когнітивними особливостями, щоб вони могли повноцінно адаптуватися у шкільному середовищі?
11. Що робити з дітьми, які вже мають попередній досвід навчання (наприклад, у підготовчих класах) порівняно з тими, хто тільки починає освоювати шкільні знання та вміння?

Окрім питань, які стосувалися суто проблематики адаптації першокласників до навчання, у практикантів також виникали питання, що є актуальними для школярів будь-якого віку з урахуванням труднощів і викликів сучасного освітнього процесу. Ось приклади деяких з них:

1. Як підтримувати та розвивати соціальні навички у дітей, які тривалий час навчаються вдома?
2. Які особливості адаптації спостерігаються у дітей, які повертаються до очного навчання після тривалого періоду дистанційного навчання?
3. Як розвивати у дітей критичне мислення в епоху фейкових новин та маніпуляцій?
4. Які способи зменшення стресу у молодших школярів є найбільш ефективними?

Впевнені, що пошук відповідей на дані питання є площиною подальшого

професійного зростання майбутніх педагогів та своєрідним орієнтиром для вдосконалення відповідної освітньої програми.

Одна з важливих передумов професійного розвитку вчителя є постійне самовдосконалення. За результатами анкетування майбутні вчителі початкових класів використовують наступні джерела для поглиблення знань та підвищення рівня професійної компетентності:

- офіційні документи Міністерства освіти і науки України;
- наукові та педагогічні журнали, наукові бази даних, збірники наукових праць, монографії, методичні посібники, спеціалізовані видання;
- курси підвищення кваліфікації, онлайн-ресурси та платформи з проведенням вебінарів, майстер-класів, тренінгів тощо;
- освітні портали, форуми, блоги та спільноти для обміну досвідом;
- консультації з наставниками, колегами та фахівцями.

Завершуючи аналіз анкет здобувачів вищої освіти, зупинимось на важливому питанні “Які моменти процесу адаптації учнів були для Вас принципово новими?”. 64 % студентів відповіли, що відкриттям для них стали технологічні виклики, тобто активне використання дітьми цифрових технологій навіть на ранніх етапах адаптації до шкільного навчання. 56 % опитаних звернули увагу на емоційний стан дітей та стресові фактори, які на нього впливають: важливо постійно підтримувати емоційно позитивне середовище для зниження стресу і тривоги у дітей, у чому мають бути задіяні як учитель, так і батьки. Ще одне спостереження майбутніх учителів (це помітили 28 % опитаних) – різна швидкість адаптації першокласників до шкільного середовища. 36 % респондентів відповіли, що принципово нових для себе моментів в адаптації першокласників до школи вони не побачили.

Отже, виконаний аналіз анкет здобувачів вищої освіти підтверджує, що практика “Перші дні дитини у ЗЗСО” змусила їх звернути увагу на важливі аспекти майбутньої професійної діяльності, що є суперечливими у сучасній освітній системі, на протиріччя і труднощі, викликані дистанційним форматом навчання і воєнним станом, що потребує подальшого опрацювання та вдосконалення.

За результатами зворотного зв'язку плануємо у наступному навчальному році відкорегувати зміст відповідного силабуса й запропонувати майбутнім учителям наступні завдання:

1. Розробка пам'ятки для батьків першокласників “Правила ефективного партнерства з учителем”.
2. Підготовка “Збірки вправ для підтримки та зміцнення ментального здоров'я першокласників” (замість укладання “Збірки руханок та рухливих ігор на перервах”).
3. Розробка анкет та проведення анкетування учнів на тему “Мотиви та стимули до навчання першокласників”.

Висновки. Узагальнюючи вищевикладене, можемо дійти висновку, що навчальна практика “Перші дні дитини в ЗЗСО” має величезне значення для підготовки майбутніх учителів із позиції багатьох складових професійної

компетентності: аналізу рівня сформованості власних умінь і навичок, вміння спостерігати за учнями та аналізувати їхні потреби, вміння оцінювати якість та ефективність роботи вчителя, вміння бачити суперечності в адаптації першокласників до навчання та знаходити можливості їх подолання, бачення перспектив розвитку вітчизняної освітньої системи з огляду на її сучасний стан.

Перспективи подальшого вивчення заявленої проблеми вбачаємо у дослідженні безпосереднього впливу освітнього компонента “Практика “Перші дні дитини у ЗЗСО”” на становлення професійної мотивації у здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти.

Використана література:

1. Калюжна Т. Г. Сучасні вимоги до професійної підготовки майбутнього вчителя. URL : <http://surl.li/gltxlm>.
2. Кірик М., Данилова Л. Нова українська школа: організація діяльності учнів початкових класів закладів загальної середньої освіти : навчально-методичний посібник. Львів : Світ, 2019. 136 с.
3. Коржук О. Педагогічна практика як складова професійної підготовки компетентного вихователя. URL : <http://surl.li/peorhj>.
4. Освітньо-професійна програма Початкова освіта для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 01 “Освіта/Педагогіка” за спеціальністю 013 “Початкова освіта”: затверджено Рішенням Вченої ради Комунального закладу “Харківська гуманітарно-педагогічна академія” Харківської обласної ради від 26.06.2020 р. протокол № 13. 27 с.
5. Про затвердження професійного стандарту за професіями “Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель закладу загальної середньої освіти”, “Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)” : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 23.12.2020 № 2736-20. URL : <http://surl.li/ezzpdv>.
6. Толмачова І. М., Ільїна О. О. Практика “Пробні заняття у ЗВО”: сучасні вектори реалізації. *Педагогічні науки: теорія та практика*. Запоріжжя : ЗНУ. Вип. 1 (45). 2023. С. 208–214.

References:

1. Kaliuzhna T. H. Suchasni vymohy do profesiinoi pidhotovky maibutnoho vchytelia [Modern requirements to professional training of a future teacher]. Retrieved from : <http://surl.li/gltxlm> [in Ukrainian].
2. Kyrk M., Danylova L. (2019). Nova ukrainska shkola: orhanizatsiia diialnosti uchniv pochatkovykh klasiv zakladiv zahalnoi serednoi osvity: navchalno-metodychnyi posibnyk [New Ukrainian School: organization of activities of primary school students in educational institutions]. Lviv : Svit. 136 s. [in Ukrainian].
3. Korzhuk O. Pedagogichna praktyka yak skladova profesiinoi pidhotovky kompetentnoho vykhovatelja. [Pedagogical practice as a component of professional training of a competent educator]. Retrieved from : <http://surl.li/peorhj> [in Ukrainian].
4. Osvitno-profesiina prohrama Pochatkova osvita dlia pershoho (bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity haluzi znan 01 “Osvita/Pedahohika” za spetsialnistiu 013 “Pochatkova osvita”: zatverdzheno Rishenniam Vchenoi rady Komunalnoho zakladu “Kharkivska humanitarno-pedahohichna akademiia” Kharkivskoi oblasnoi rady vid 26.06.2020 r. protokol № 13 (2020). [Educational and professional program for the first (bachelor) level of higher education of 01 Education/Pedagogy branch knowledge in the specialty 013 Primary Education]. Kharkiv, 27. [in Ukrainian].
5. Pro zatverdzhennia profesiinoho standartu za profesiiamy “Vchytel pochatkovykh klasiv zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel zakladu zahalnoi serednoi osvity”, “Vchytel z pochatkovoї osvity (z dyplomom molodshoho spetsialista)” : Nakaz Ministerstva rozvytku ekonomiky, torhivli ta silskoho hospodarstva Ukrainy vid 23.12.2020 № 2736-20. [On approval on the professional standard by professions “Primary school teacher in educational institution”, “A teacher in educational institution”, “Primary education teacher (with a diploma of junior specialist)”]. Retrieved from : <http://surl.li/ezzpdv> [in Ukrainian].

6. Tolmachova I. M., Ilna O. O. (2023). Praktyka "Probni zaniattia u ZVO": suchasni vektory realizatsii [Practice "Trial lessons in a higher education institution": modern implementation vectors]. Pedagogichni nauky: teoriia ta praktyka. Zaporizhzhia: ZNU. Vyp. 1 (45), 208-214 [in Ukrainian].

I. TOLMACHOVA, N. POTAPOVA. A practice "Child's First Days at School" as a component of professional development of future primary school teachers.

Relevance of the article is provided with importance of resolving contradictions between necessities of providing practical training of future primary school teachers in the conditions of modern challenges and lack of proper organizational and informative ensuring of this direction of activity in pedagogical higher educational institutions.

Experience of organizing and conducting practice "Child's First Days at School" among students of the first (bachelor) level of higher education of 01 Education/Pedagogy branch knowledge in the specialty 013 Primary Education in Municipal Establishment "Kharkiv Humanitarian-Pedagogical Academy" of Kharkiv Regional Council was summarized in the article through detailed description of course of practice during organizational, practical and final stages.

Results of the questionnaire of future specialists after its conducting were presented. During the survey it was found out that efficiency of adaptation of first-graders to learning depended on various factors – psychological, methodical, didactic, social and so on. Students demonstrated their ability to analyze psychological state and level of preparation of children for school, to define professionally significant knowledge, skills and qualities necessary for successful adaptation and learning of first-graders, to reveal contradictions, difficulty of modern educational process and to find ways to overcome them.

Authors trace interdependence of organizational and informative components of educational practice, emphasize connection between practice "Child's First Days at School" and other educational components, educational program of specialty "Primary education".

Tasks that are appropriate to add to relevant syllabus content and propose to future teachers based on the results of feedback in the next academic year were given.

Keywords: *higher education institution, bachelor level, practical training, practice "Child's First Days at School", primary school teacher, stages of educational practice, pedagogical observations, questionnaire.*

DOI <https://doi.org/10.31392/NZ-udu-158.2024.17>

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3-051]:62/68

Томчук А. В.

**ОСОБЛИВОСТІ ПІЗНАВАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ
В ВІРТУАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ
ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ**

Світові тенденції розвитку цифрових технологій в XXI столітті та їх інтеграція в усі сфери діяльності суспільства істотно вплинули й на систему професійної освіти, оновлюючи засоби, форми і методи організації навчального та виховного процесу. Статтю присвячено актуальній проблемі цифровізації освітнього процесу під час фахової підготовки педагогів професійного навчання в віртуальному освітньому середовищі закладу вищої освіти.

Розглянуто специфіку віртуального освітнього середовища та його сутність, проаналізовано результати наукових праць українських та зарубіжних учених, які